

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Oktatói-Dolgozói KISZ-alapszervezete ez év szeptemberének végén, taggyűlés keretében vitatta meg és fogadta és az ifjúsági parlament határozatainak időarányos végrehajtását és a felsőoktatás korszerűsítésével foglalkozó minisztériumi javaslatot. E két, lényegében összefüggő téma képezte, október 20-án — megelőzendő a novemberi országos alágazati parlamenten való képviselést — a főiskola disztermében összehívott fiatal oktatók és dolgozók fórumának véleményezésére kerülő napirendi pontjait. A résztvevőket — a 200 meghívottak, egynekve, ha jelen volt(!) — Tóth Károly KISZ-bizottsági titkár köszöntötte, köztük dr. Halász Tibor, főigazgató-helyettes, dr. Kőkuti Lajos, pártvezetőségi titkár és dr. Zsiga Attila, KISZ-alapszervezeti titkár.

Elsőként dr. Halász Tibor ismertette a főiskola intézményi álláspontját a Művelődési Minisztériumnak a felsőoktatás fejlesztésére tett javaslatával kapcsolatban.

A referátumot vita követte, melyben a hozzászólók véleményüket, észrevételeiket mondták el az Oktatói-Dolgozói KISZ-alapszervezet taggyűlésén készült jegyzőkönyv írásos anyagával kapcsolatban. Az idevonatkozó álláspontok egy része megrekedt — jószerével jogosan — bizonyos formai hiányosságok, megfogalmazásbeli zavaró elentmondások részletes kifejtésénél, ám az idő előrehaladtával mindinkább tartalmi töltést kaptak az elhangzottak.

A főiskolai munkatervhez kapcsolódó javaslatokat részletesen elemezve, legtöbbször — negatív tartalommal — a levelező oktatás, az innováció, a tudományos munkák publikálása és a nyelvoktatás témakörével összefüggésben kértek szót, hangsúlyozva, a magasabb színvonalú oktatás ügye iránti elkötelezettséget, valamint az oktatói

tevékenység széles körű kibontakoztatásának szükségességét.

A fórum végéhez közeledve dr. Kőkuti Lajos — mintegy a végső tanulságot levonandó — megemlítette, az egyedüli vesztesek, azok, kik távolmaradtak a tanácskozástól. Talán fölöslegesnek tűnik felidézni, hogy ezen elsősorban a fiatalok megfelel — és elvárható — képviselőinek hiánya értendő. S hogy ők miben vesztesek? Elsősorban abban, hogy elmulasztottak egy olyan jelentős alkalmat, melyen a vélt vagy valós — generációs és státuszbeli (végül is ez egyénekenként különbözik) problémák — sérelmeik, véleménykülönbségeik tisztázódhattak volna. Mert egyebek közt erre is alkalom adódott ezen a fórumon. Tanú rá az a néhány ember, aki — bár egyre fogyatkozó számban, de — végig kitartott.

CS. M.

Kinevezések

Az egészségügyi miniszter (Gyógyszerkutató Intézet), címzetes egyetemi tanári dr. Dömötör Endre (Bács-címét adományozott dr. Kiskun megyei Tanács Kőr-Pataky Lajosnak, a Szeged ház-Rendelőintézete), dr. megyei Városi Tanács Gyer-Korbonits Dezso (Chinoin mekkórháza igazgatójának, Gyógyszer- és Vegyészeti Címzetes egyetemi docensi Termékek Gyára) és dr. Ivai-címét kapott dr. Borsy József nyi János (Békés megyei (Gyógyszerkutató Intézet), Tanács Kórház-Rendelőintézet). Rablóczky György zete).

Néhány gondolat az emberi jogokról

● Az emberi jogok kérdése — napjaink feszült hidegháborús légkörében — slágertéma lett. Az egymással szembenálló nagyhatalmak ideológiai fegyverként használják fel egymás ellen e nagyszerű vívmányát az emberiségnek.

● A nyugati világ minduntalan az alapvető szabadság- és politikai jogokra hivatkozik, melyeket szerintük a szocialista országok nem adnak meg állampolgáraiknak. A szocialista világ pedig a gazdasági szociális, kulturális jogokat, és a tömegeket sújtó diszkriminációs intézkedéseket kéri számon a nyugati világtól. (Például apartheid, nők jogainak korlátozása, kommunista párt tagjainak mozgáskorlátozása, munkához való jog el nem ismerése stb.)

Az emberi jogokért vívott harc első tényleges eredményeinek a bullák, rendi jogok, szabadságlevelék kiharcolását kell tekintenünk. Igaz, hogy az ezen oklevelek nyújtotta kiváltságokat csak egy rend élvezhette, de már jogi garanciát jelentett a megállapodások betartására. Ezek az intézmények mintát jelentettek a polgárság számára.

● Az emberi jogok születésnapjaként 1789-et tisztelhetjük, amikor a francia Alkotmányozó Nemzetgyűlés elfogadta az Ember és Polgár jogainak Nyilatkozatát. Ez volt az első olyan okmány, amely nevén nevezte az emberi jogokat, és felszámolta a feudális egyenlőtlenségeket, új szakaszt indított el az emberi jogok fejlődésében. A Nyilatkozat belekerült az 1791-es francia alkotmányba, azzal a megszerítéssel, hogy a tengeren túli területekre nem terjed ki a hatálya. Ha gondolkodunk ezen a kitételen, elének vetítődik az emberi jogokról vallott burzsoá felfogás kettőssége.

● Egyrészt valóban hirdetik és hivatkozási alpnak tekinthetik deklarációkat az emberi jogokról, főleg a feudális egyenlőtlenségek felszámolásának elősegítése céljából. Másrészt a jogokat a gyakorlatban olyan kiegészítő szabályozással veszik körül, amelynek folytán azok elvesztik általános emberi jellegüket. Mert valójában az, hogy a tengeren túli területekre nem terjedt ki az alkotmány hatálya, azt jelentette, hogy a gyarmatok lakói nem élvezhették az anyaország polgárainak szélesebb jogait. Hol beszélhetünk itt az emberi jogok egyetemes jellegéről? A gazdasági érdek, a profit dominanciája mutatkozik itt meg. A gyarmatokról beáramló vagyontömegeket nem veszélyeztethetik olyan „érzelgősséggel”, hogy termelőjének szabadságjogokat biztosítsanak, amit azok felhasználhatnak a tőke urai ellen.

● Az emberi jogokkal kapcsolatban a marxizmus klasszikusai két irányban

is elemző kutatásokat végeztek. Egyrészt feltárták az emberi jogok burzsoá értelmezésének osztályjellegét, másrészt kidolgozták a jogoknak kötelezettségekkel való összekapcsolásának elvét. Marx 1844-ben megjelent „A zsidókérdéshez” című munkája tartalmaz kritikai megjegyzéseket. Az Ember és Polgár jogainak Deklarációjának elemzésével tárta fel az emberi jogok burzsoá jellegét. Szerinte az ember és a polgár jogainak megkülönböztetése az általános és a magánérdek kettészakítottóságát jelenti. „A politikai állam a polgári társadalomtól elválasztható egzisztencia” — írja. Ez egyben azt jelenti, hogy az egyének két különböző szférában kell egyidejűleg megjelenni: a társadalomban úgy, mint individuum, az államban pedig úgy, mint az emberi nem általános érdekeinek hordozója.

● Marx a levezetéssel bizonyítékát kívánta adni, hogy az emberi jogok megjelenése a tőkés fejlődés történelmi kategóriájaként értékelhető, és hogy a jogok nem természeti jog, vagy misztikus lény által kinyilatkoztatott öröktől fogva létező lények. Ugyanis, az individuum joga a gazdasági elkülönültség alanyának joga; az egyéneknek a joga; amely egyben elválasztja őt a többi embertől. Az államban megjelenő jog pedig a politikai hatalomban résztvevő ember joga, akinek érdekeit azonban behatárolja az osztályhoz tartozó érdekek korlátja.

● A marxizmus gondolatmenet eszméi alapján épülnek fel a ma is hatályban levő szocialista alkotmányok. Marx a Feuerbach tézisekben ezt írja: „Az emberi lényeg a maga valóságában a társadalmi viszonyok összessége”. Más szavakkal: A közösséget egy olyan halmozódásnak kell felfogni, amely mint egész, több jogot kell hogy élvezzen, mint az egyén, amely csak részét képezi a közösségnek. Ezen elv már túlhaladja a burzsoá álláspontot, amely az egyén jogaira helyezi a hangsúlyt. Marx a jogok gyakorlását a közösségre ruházza.

● A másik újszerűség, amelyet nem tartalmaztak a polgári felfogások: a jogok kötelezettségekkel való összekapcsolásának az elve. A klasszikusok a kötelezettségek beépítésével a jogoknak egyoldalú, a társadalommal szemben abszolútként való felfogását kívánták ellensúlyozni. Engels a Szociáldemokrata Párt erfurti programjában így ír: „Az egyenlő kötelezettségek a mi szempontunkból különösen lényegesek a polgári demokratikus egyenlő jogokhoz képest, mivel így megfosztja ezt a kö-

vetelést sajátos polgári értelmétől.” Nem véletlen tehát, hogy a szocialista alkotmányok legtöbbszörben egy fejezet az „Állampolgárok alapvető jogai és kötelezettségei” címet viseli. A fentiekből láthatjuk, hogy klasszikusaink elismerik az emberi jogokat, de nem úgy, mint társadalomfeletti, illetőleg öröktől létező jogokat, hanem mint olyanokat, amelyekre hatással vannak a társadalom lényegéből eredő viszonyok, és amelyek fejében kötelezettségek is terhelik az embert.

● Ha a szocialista országok is elismerik az emberi jogokat, melyek azok a támadási felületek, ahol a nyugat az emberi jogok megsértésével vádolhatja a szocialista tábor? Ervelésüknek három szintjét különböztetjük meg: 1. „tudományos” érvelés; 2. propaganda szint; 3. minden logikát és ésszerűséget mellőző ún. „uszítás szintje”.

● A „tudományos” érvelésre a szocialista jogelmélet adja meg a megfelelő választ, az „uszítás” szintjével primitív mondanivalója miatt nem érdemel foglalkozni. A propaganda szint behatóbb vizsgálata megéri a fáradságot, mert itt részgazságokkal próbálják meggyőzni az elméletileg képtelen tömegeket. Három illetve négyféle érvtípust különböztetünk meg: a/ konzervatív érvtípus: a szocializmus társadalmilag fejletlen területeken győzedelmeskedett. Az e területen élők számára a szocializmus érthetetlen eszmék hordozójaként jelentkeznek. (Például a magyar paraszt szabadsága megsértéseként értékeli a kollektivizálást); b/ monologikus érvtípus: az elméleti tételeket steril elemzi, és a gyakorlatból adódó változások szükségességét nem ismeri el; c/ személyi túlzások általános kritikája: egyes kommunista vezetők negatív tulajdonságaiból, az akkor elkövetett törvénytelenésekből vonja le a szocializmus lényegét; d/ egyes személyekről szándékosan téves információ terjesztése, viselt dolgalkért kapott jogos büntetésüket az emberi jogok megsértéseként tüntetve fel.

● Az emberi jogok alternatívája ma a burzsoá és a szocialista felfogás. A két álláspontnak közelítenie kell egymáshoz, hiszen az érvelés nélküli vádaskodás csak konfrontációhoz vezet. Hogy mi a jövő? Az erre vonatkozó magyar hivatalos álláspontot Kádár János Rómában elhangzott sajtóértekezletén így fogalmazta meg: A fejlődés útja az, hogy az alapvető emberi jogoknak mindenütt érvényesülniük kell. Ez az enyhülés elterjedésének és annak függvénye, hogy megszűnjék az államok veszélyeztetettségi érzése.

CS. L.

Az ELTE Közművelődési Titkársága kiadásában nemrég jelent meg az Állóháború című irodalmi antológia, melyet Petőcz András és Tótszegi Tibor szerkesztett. A pesti tudományegyetem AJTK Műhely és BTK Jelenlét „tagozata” társult itt egy közös kötet kiadására. Sem elősem utószó nem ír a gyűjtemény összeállításának körülményeiről, a segítőkéről, csupán az impresszumból tudjuk meg: az antológia felelős kiadója dr. Vasy Géza, aki a pesti bölcsészkar tanára. Mindezt azért említem, mert Vasy tanár úr a leglelkesebb és legértőbb irodalompartólók közé tartozik, az olyan irodalompedagógusok közé, akik sokat tesznek a pályakezdő művészekért.

A kötet alkotóiról: öt költő, két prózaíró és egy hangjátékíró művét olvashatjuk. A költők Restár Sándor, Petőcz András, Szokolay Zoltán, Kukorelly Endre és Tótszegi Tibor már ismertek, több időszakos kiadványban, antológiában, a Mozgó Világban szerepeltek eddig. A prózai szövegek létrehozói, Turczi István, Márton László és Trenka Csaba Gábor, viszont nevüket még nem tanították meg az olvasóval.

Restár könnyed verseket ír: Egy helyzetet — nevezzük ezt félabszurdnak — földob, aztán kibontja. Sajnos több gyenge darabbal elrontja néhány elfogadható vers hatását. Különösen rossz (kamazsosan pontatlan) a Felmondás című vers első három sora: „felébredek a vasmarkú éjszakában / ablakomon a csend ujjlenyomatai / az égről ellop-ták a holdat”.

Petőcz egyszerre több arcát mutatja. Általában egy témát jár körbe — olykor túlzott alaposággal —, ha lehet így mondani: együlvétű verset ír. Állításai pontosak, hidegek és sokszor megdöbbentőek (lásd Karate című írást). Van, amikor darabos, szaggatott, máskor morbid — ezek a sikertelenek — a Koszorú című opusban viszont egyszerűen modern. Egy alaposan megcsönkített szonett-koszorú ez, igen szellemes előadásban.

Szokolay jól bánik a verstechnikai eszközökkel, azt kell mondanom: sokat tud a szakmából. De hiányzik valami és ezt a hiányt minden költeményénél érzem: nem dől el, hová akar eljutni, így közlései félközlések maradnak.

Kukorelly műveiben végigpásztázta a világ fontos és bagatell jelenségeit: szerelmet, csalódást, történelmet, előléptetést, a Szondy utcai helyzetet. Izléssel és jó íráskészséggel fogalmaz (igen!) és ugyanakkor mindenre fintorog. Nekem legjobban egyetlen fintormentes verse tetszik, a Visszatérés.

Tótszegi a költők közül a leglitraibb alkat. Elégikus hangvétele és túlonúl romantikus szemlélet jellemzi. Mondatai sokszor extenzívek, egy régesréggi retorika szülöttei. Az az igazság: kilóg a sorból.

De Tótszeginél még inkább kilóg Turczi és Márton. Turczitól két novellát olvashatunk: „Nyáron az úszás nagyon kellemes, különösen ha...” és a „Marokkóban a beteg párnája alá mindig tesznek tört” címűeket. Az első — nem túlzás — a Nők Lapja hasábjain jól mutatna. Ilyeneket ír: „Vasárnap azonban — ha csak tehettem — mindig a borszínű kosztümjét viselte.” Vagy: „Puhán elnyújtózt, a feje a fotel támlájára huppant, s arcát, mint egy szabadnapos lokátor, lustán a nap felé fordította.” És a hősnőről még ez is elhangzik: „telt feszes mellei, hosszú combjai, stilizált alakja domború ívként nekifeszült a holdfény mögé visszahúzódó sötétségnek.”

A másik, gyermeteg történet színvonalában az előbb említett párja. Az itt papírra vetett orgia „izgalma” nem érhet föl ugyanis egy jól megírt novellával.

Márton „mechanikus nézőjátékáról”, melynek címe: „Tagok szerinti szépség” sem lehet sok jót mondani. A túl látványosan főfűjt én-keresés ebben a hangjátékban artikulátlán üvöltözések kíséretében — számomra érthetetlenül — kannibalizmusba torkollik. Az epilógus is „silány irkafirkának” nevezi az írást — egyetérték.

A Szegedről elszármazott Trenka Inicialék a faközöld király kódexéből” című szövege már jóval színvonalasabb munka. Nem tudom, milyen kategóriát írhatnék rá: romantikus szürrealizmus, vagy egyszerűen mese? Mindenesetre az itt közölt prózai művek fölött áll. Szép és szelíd képek váltogatják egymást: több helyszín és több idősík, és mindezt egy személy, Gábor köti össze.

Gábor emlékeit, álmait gyűjtötte össze romantikus hangvételű írásában Trenka. Csupán egy probléma vetődött fel bennem: szereplői egytől egyig mozdulatlanok, cselekvésképtelenségre determináltak, így végülis nem történik semmi, csupán a leírás halad a maga medrében, csendesén.

Végezetül csak annyit: a költők színvonalas teljesítményéhez csak Trenka tudott fölemelkedni, és ez egyenlenné tette az antológiát. Bár minden antológia ilyen...

(dlusztus)

Tájékoztató

A JATE Albérlet- és órát tudna ügyelni. A hét-Munkaközvetítő Iroda a következő munkavállalási lehetőségeket ajánlja a hallgatók figyelmébe:

— A francia nyelvet haladó szinten beszélő fiatal keres korrepetitort. (Lehetőleg fiú jelentkezzen!)

— Félévismétlőknek vagy (Albérleti címetek — ajánlások hiján — nem tudunk pótmamaszolgálatot teljesíteni. (Természetesen bárki jelentkezhet, aki idővel bírjal) Tizenhárom hónapos kiskisbaba mellé várnak pótmamát, aki naponta 4—5